

В.В. Гой, аспірант, м. Харків, ХНЕУ ім. С. Кузнеця

АНАЛІЗ СТАНУ НЕПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ (БАНКРУТСТВА) ПІДПРИЄМСТВ НА ПРОТИПРАВНУ СКЛАДОВУ З ВИКОРИСТАННЯМ АНАЛІТИЧНИХ ПРОЦЕДУР АУДИТУ

Сучасне підприємство є відкритою економічною системою, що функціонує в постійно мінливому середовищі, де загроза настання кризи і ймовірність банкрутства існує постійно. Ситуація загострюється ще більше, якщо має місце конфлікт інтересів учасників банкрутства (власників, кредиторів, держави). В таких випадках стандартні управлінські інструменти і методи не спрацьовують. Наслідком цього є часте використання у корисних цілях фіктивного, приховування чи навмисного доведення до банкрутства (протиправні банкрутства).

Недостатня розвиненість нормативно-правового забезпечення і недосконалість аналітичного інструментарію контрольно-діагностичних заходів з виявлення ознак протиправних банкрутств, робить розвиток концептуальних і прикладних питань фінансового аналізу при банкрутстві актуальним. Удосконалення аналітичних процедур та їх впровадження у практику фінансового аналізу при банкрутстві, підвищить результативність виявлення факту використання протиправних банкрутств.

Аналітичні процедури виступають як вид аудиторських операцій, які регламентуються міжнародними та національними стандартами зовнішнього та внутрішнього аудиту. Відповідно до вимог Міжнародного стандарту аудиту (МСА) 520 "Аналітичні процедури", ці аудиторські операції здійснюють аналіз головних (параметральних) відносних показників і порівнянь, разом із подальшим дослідженням відхилень та взаємозв'язків, які суперечать іншій інформації стосовно справи або мають відхилення від очікуваних величин. За визначенням стандарту, аналітичні процедури складаються з оцінок фінансової звітності та іншої інформації, яка визначена аудитором, враховуючи ймовірні

та очікувані співвідношення між фінансовими та нефінансовими даними.

Найважливіша роль аналітичним процедурам відводиться в ході первинного спостереження за боржником. В цей період аналітичні процедури проводяться для того, щоб дати оцінку фінансовому стану боржника і прогнозувати подальший розвиток процесу банкрутства. На наступних стадіях банкрутства аналітичні процедури також відіграють важливу роль.

Існують декілька етапів розроблення аналітичних процедур. По-перше, потрібно вибрати той тип аналітичної процедури, який підходить найбільше. По-друге, вибрати відповідний час для її проведення і, по-третє, встановити критеріальні значення, що дозволяють сформулювати ті чи інші висновки за підсумками проведення процедури.

Види аудиторських аналітичних процедур, що можуть бути використані при діагностиці протиправних банкрутств представлені у таблиці 1.

Таблиця 1

Аналітичні процедури аудиту для діагностики протиправних банкрутств

Назва аналітичної процедури	Зміст
<i>Порівняння даних боржника за поточний і попередні періоди</i>	Проводиться порівняльний аналіз фінансових показників боржника за звітний період з показниками попередніх періодів з метою виявлення їх істотних погіршень.
<i>Аналіз змін відносних коефіцієнтів та інших показників звітності боржника</i>	На основі аналізу змін коефіцієнтів, що характеризують платоспроможність боржника, робиться висновок про факт настання банкрутства.
<i>Порівняння даних боржника з очікуваними результатами</i>	Порівнюється дані боржника із його власними прогнозами результатів діяльності (бюджети, бізнес-плани), чи прогнозами аудитора, арбітражного керуючого, контролюючого органу.
<i>Порівняння даних боржника з даними по галузі</i>	Порівнюється дані боржника із середніми галузевими показниками або даними інших підприємств приблизно такого самого розміру в тій самій галузі.

Порівняння даних боржника за поточний і попередні періоди повинно використовуватися при перевірці боржника на протиправні банкрутства в першу чергу. При виявленні істотних погіршень фінансово-економічних показників, потрібно звернути увагу на причину подібних змін.

Порівняння даних боржника з даними по галузі може показати в який момент у боржника почалися проблеми. Крім того, подібне порівняння може служити джерелом інформації про причини, що призвели до банкрутства суб'єкта господарювання. До достоїнств внутрішньогалузевого порівняння можна віднести те, що воно допомагає скласти уявлення про бізнес боржника і причини його банкрутства. Основним недоліком же є неоднорідність наявної інформації, на якій базуються середньогалузеві показники. Сфера діяльності боржника може не збігатися з галузевим стандартом, використовуваним на різних підприємствах методи обліку можуть впливати на кінцеву інформацію і порівнянність даних. Порівняння показників боржника з середньогалузовими корисне, проте потрібно особливо уважно підходити до інтерпретації отриманих результатів.

Аналіз змін відносних коефіцієнтів та інших показників звітності боржника широко використовується при аналізі діяльності підприємства за період, що передує їх банкрутству. На основі аналізу змін коефіцієнтів, що характеризують платоспроможність боржника, робиться висновок про факт настання банкрутства. Ця аналітична процедура дає вагомий результат особливо коли проводиться аналіз підприємства на наявність ознак приховування чи фіктивності банкрутства. Крім того, багато методик діагностики банкрутства засновані на застосуванні цієї аналітичної процедури.

При порівнянні даних боржника з очікуваними результатами слід виявити існуючі відхилення та визначити їх причини з врахуванням специфічних моментів: реалістичність прогнозних розрахунків, відсутність факту навмисного спотворення для досягнення відповідності реальних даних плановій інформації. Тому, ця процедура може бути використана при виявленні ознак фіктивного чи навмисного доведення до банкрутства.

Важливим є те, що для отримання результату від використання аналітичних процедур необхідно володіти актуальними даними. Актуальність даних передбачає їх правдоподібність та передбачуваність. Існує ряд інших факторів, що впливають на ефективність використання аналітичних процедур:

достовірність даних, використання даних за декілька років, використання статистичних даних та інші.

Як правило, результатом застосування тих чи інших аналітичних процедур є виявлення наявності чи відсутності нетипових коливань. Тому, результати, отримані з використанням певної процедури, відносяться тільки до застережених розрахункових показників. Після проведення обраних аналітичних процедур та отримання результатів, проводиться пошук причин незвичайних коливань і відхилень. Джерелом інформації може служити, як інформація, отримана від персоналу підприємства, так і дані контрагентів, аудиторських фірм, служб статистики і так далі. У тих випадках, коли достовірність даних сумнівна, проводиться більш детальні дослідження включаючи експертизу документів.

На практиці, крім згаданих вище процедур, широко застосовуються два основних підходи, які опираються на використанні результатів аналітичних процедур. Перший підхід передбачає встановлення прийнятної величини розбіжностей в грошовому еквіваленті. Якщо результати перевищують встановлену величину, то проводиться додатковий аналіз для виявлення причин подібних розбіжностей. Другий підхід передбачає встановлення прийнятних величин розбіжностей в процентах. Даний підхід використовується в основному в тих випадках, коли критерій для прийняття рішення важко виразити в абсолютних величинах.

На основі отриманих результатів перевірки з використанням аналітичних процедур, при формуванні висновку на наявність ознак протиправних банкрутств, потрібно керуватися визначеними критеріями або правилами прийняття рішень. Для правильного проведення аналітичних процедур і формування висновків потрібні професійні знання та навички в області бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту.

Таким чином, протиправні банкрутства підприємств - це не миттєве явище, а процес, який триває значний проміжок часу і потребує тривалої підготовки та реалізації. В ході аналізу підприємства на наявність ознак

характерних для протиправних банкрутств з'являються ознаки того, що в якийсь момент економічний стан підприємства різко погіршився. Момент різкого погіршення економічного стану підприємства може бути моментом початку реалізації протиправних дій, результатом яких підприємство стає банкрутом. Тому, причини подібних змін, визначені з використанням аналітичних процедур, повинні бути детально досліджені.

Список літератури: 1. *Гаркуша С. А.* Фінансовий стан: проблеми при оцінці та їх вирішення / С.А. Гаркуша // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету / За редакцією д.с.-г.н., проф., академіка АН ВШ України М.І. Бахмата. – Кам'янець-Подільський. – 2009. – Випуск 17, Том 2. – С. 426-430. 2. *Дорош О.Б.* Ризик викривлення інформації в обліку та аудиті / О.Б. Дорош // Вісник Львівського університету. Серія економічна. – 2008. – № 39(1). – С. 149 – 154. 3. *Куценко В. А. (Кулик В. А.)* Баланс як джерело інформації для прийняття рішень / В.А. Куценко // Науковий вісник Полтавського університету споживчої кооперації України. – 2005. – № 1 (15). – С. 225 – 228 4. *Мараховська К.А.* Методи та моделі передбачення банкрутства підприємств у міжнародній та українській практиці // Державне управління в умовах інтеграції України в Європейський Союз. Матеріали науково-практичної конференції за міжнародною участю. – Київ. – 2002. – том 1. – С.309-310. 5. *Palebu K.G., Healy P.M., Bernard V.L.* Business Analysis and Valuation Using Financial Statements, - U.S.: South-Western College Publishing, 2nd ed., 2004.

Н.Ю. Єршова, канд. екон. наук, доц., НТУ «ХПІ», Харків

Ю. Стребкова, магістр НТУ «ХПІ», Харків

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ ВИКОНАННЯ КОШТОРИСУ ВИДАТКІВ БЮДЖЕТНИМИ УСТАНОВАМИ

Виважений підхід щодо планування видатків бюджетними установами є важливою передумовою дієвої соціально-економічної політики. Формування видатків бюджетними установами заслуговує відповідної уваги виходячи з необхідності підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами бюджетних установ в умовах їх обмеженості та досягнення запланованих економічних та соціальних показників. Серед вагомих наукових досліджень вчених у сфері використання коштів бюджетними установами можна назвати праці М. Афанасьєва, О. Богачової, Дж. Б'юкенена, А. Вагнера, С. Вітте, Р. Дорнбуша, А. Ілларіонова, Дж. М. Кейнса, Т. Ковальнової, А. Лаврова, В. Лебедева, С. Лушина, Р. Максгрейва, В. Родіонової, П. Самуельсона,